Косович О. В.

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

«КОРОНА-СЛОВОТВОРЧІСТЬ» МОВИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ – 2020

Пандемія коронавірусної інфекції COVID-19 і введення обмежувальних заходів спричинили перетворення суспільного життя в усіх його виявах і дали імпульс мовній продуктивності, а також прискореній течії мовних процесів. Нові умови життя, які стали наслідком пандемії COVID-19, відбулися як на соціальному, культурному, економічному рівнях, так і на кожному індивідумі. Залученість усіх членів суспільства до актуальних подій стала причиною збільшення кількості авторів лексичних інновацій з різних соціальних груп.

Результатом колективного стресу стає неймовірна індивідуально-авторська словотворчість, джерелом якої стають не лише і не стільки ЗМІ, а здебільшого середовище інтернету, а саме блоги та соціальні мережі, звідки лексика згодом потрапляє в широкі джерела. Різні мови світу незалежно одна від одної паралельно і одночасно продукують аналогічні ключові поняття мови коронавірусної епохи, орієнтуючись на власний культурний фон, лексичну базу. Так, одне з центральних понять пандемії «коронавірус» (coronavirus) виробляє в різних мовах дериват-омонім слова загальноновживаної мови «корона» (corona), стійкі вирази з яким пересмислюються в новому контексті.

У статті здійснюється спроба проаналізувати лексеми «коронавірус», «корона», коронавірусні, складні слова з початком корона- з точки зору семантики, словотвірної продуктивності, активності в структурі української мови, походження. Ключові лексичні нововведення коронавірусної епохи, такі як коронавірус, коронавірусний, з'явилися в мові спільного вживання у 2020 році і за короткий термін стали частиною загальноновживаної мови, про що свідчить їхня багатозначність, розвиток переносних значень, широка сполучуваність, формування стійких поєднань, частота вживань. Наявна вибірка слів з початком корона- (близько 800 одиниць) показує неймовірну продуктивність цього елемента, його абсолютну еквівалентність багатозначній лексемі «коронавірусний». Різнобічний аналіз складних слів із початком корона- показав залученість цієї лексики в різні сфери людської діяльності (медицину, економіку, будівництво, культуру, побут).

Ключові слова: *неологія, неологізм, мова коронавірусної епохи, семантика, словотвір, афіксоїд.*

Постановка проблеми. Найбільш інтенсивні зрушення словникового складу спостерігаються в період кардинальних змін у житті соціуму. Переломним можна назвати і час пандемії коронавірусної інфекції COVID-19, яка стала загальносвітовим явищем. У статті представлено корпус неолексем, створених у період коронавірусної епохи.

Постановка завдання. Пандемія, введення обмежувальних заходів спричинили перетворення суспільного життя в усіх його виявах і дали неймовірний імпульс мовній продуктивності. З моменту поширення епідемії COVID-19 мова активно реагує на перетворення дійсності, що виявляється у створенні великої кількості лексем за рахунок дериваційних ресурсів української мови. Попри неймовірну кількість новацій, більшість таких реакційних лексем є одиничними і часто є продуктом необхідної для зняття колективної напруги сублімації, що використовує

механізм мовної гри, або вбудовуються в образні структури, які служать для пізнання нових реалій за допомогою метафори.

Виклад основного матеріалу. Наслідком пандемії коронавірусної інфекції COVID-19 і введення заходів із боротьби з розповсюдженням COVID-19 стали не лише індивідуально-авторські й оказіональні новоутворення, але й ті, які відображають об'єктивні явища: нові і актуалізовані слова, нові значення дотеперішніх загальноновживаних і спеціальних понять, спеціальна лексика, яка змінила функціональну зону. Однак велика кількість лексичних інновацій не стільки відповідає об'єктивним номінативним потребам, скільки має на меті колективну творчу самореалізацію носіїв мови. Попри те, що лише невелика (щодо загального масиву інновацій коронавірусної епохи) кількість лексем має потенціал для подальшого закріплення в структурі мови, інтерес

викликає саме потік неологізмів і пов'язані з ними прискорені процеси адаптації, освоєння лексем, формування полісемії і омонімії, оскільки протягом одного року нові мовні одиниці зазнали таких змін, які здебільшого стають результатом тривалого історичного процесу.

Сукупність нової лексики, створеної в епоху поширення коронавірусної інфекції COVID-19, називають *корономовою*, *корономовленням*, *коронасловником*, *короналексикою*, а самі мовні нововведення – *коронословом*, *короналексикою*, *коронатерміном* тощо. Одними з найбільш продуктивних елементів у 2020 році стали *корона-*, *корона-*, *ковід-*, *ковідо-*. Разом з тим ці системи – надлишкові і наповнюються еквівалентними одиницями, наприклад, *ковідіот* / *коронаідіот*, *ковіддисидент* / *коронадисидент* / *коронадисидент*, *ковідоскептик* / *коронаскептик*, *ковідофоб* / *коронафоб*, а тенденції, які відбуваються з однією частиною, властиві іншим. Тому вважаємо за доцільне розгляд однієї системи, загальні характеристики якої будуть застосовні до іншої. Однак, попри те, що для аналізу були обрані лексеми з початком *корона-*, насамперед необхідно звернутися до аналізу вершини цього словотвірного гнізда і розгляду вказаного компонента в низці кластерів, які паралельно існують і розвиваються.

Для найменування коронавірусної інфекції COVID-19 використовуються полісемантичні позначення «*коронавірус*», «*ковід*», «*covid-19*», «*ковід-19*», наприклад: «Компанія Sinovac подала заяву про державну реєстрацію в Україні вакцини проти **COVID-19** під зобов'язання для екстреного медичного застосування. Дозвіл на екстрене застосування вакцини проти **COVID-19** виробника Sinovac вже наданий компетентними органами Туреччини, Бразилії, Китаю та Індонезії» (Укрінформ.ua); «Англо-шведська компанія AstraZeneca і німецька Biologika домовилися збільшити виробництво вакцини від **коронавірусу** в Європі і забезпечити довгострокові можливості поставок препаратів» (Європейська правда).

Якщо перше вживання терміну «*коронавірус*» в українськомовних джерелах, за даними електронного ресурсу Google, відноситься до 1971 року (Медичний реферативний журнал) і називає сімейство вірусів, то найменування «*Covid-19*», «*ковід-19*» і «*ковід*» виникли під час пандемії коронавірусної інфекції у 2020 році. У 2020 році термін «*коронавірус*» перейшов із мови для спеціальних цілей у загальне вживання, зазнаючи низки семантичних змін. Насамперед спеціалізується його значення, в результаті слово *коронаві-*

рус починає позначати лише той вид коронавірусів, який викликав епідемію. – SARS-CoV-2.

Термін «COVID-19» (*coronavirus disease*, англ. «коронавірусне захворювання») з'явився в масових виданнях 11 лютого 2020 року після офіційного присвоєння Всесвітньою організацією охорони здоров'я цієї назви новій коронавірусній інфекції і, за даними ресурсу *Google News*, згадувався у цей день в понад 190 повідомленнях українськомовної преси. Адаптація до кирилическої графіки відбулася вже через кілька днів. Згодом з'явилися перші письмові фіксації написання «*Ковід-19*», «*КОВІД-19*», а потім – «*ковід-19*». Також у пресі фіксуються альтернативні варіанти «*КоВіД-19*» і «*КоВіБ-19*» (коронавірусна хвороба), які не мають подальшого розвитку. Так, поява іншомовного терміну та його адаптація до системи української мови відбуваються одноментно, а численні графічні варіанти написання існують паралельно.

Крім позначень «*коронавірусна інфекція*», «*коронавірус*», «*ковід-19*», «*ковід*» у розмовній мові широко використовується найменування «*корона*», яке вживається в двох значеннях «про коронавірусну інфекцію COVID-19» (здати тест на корону), «про захворювання, викликане коронавірусною інфекцією COVID-19» (симптоми корони, заразитися короною, зловити / підхопити корону). Від іменника *корона* утворюється ще один розмовний дериват *коронка*, що повторює два значення твірного іменника *корона*: *пандемія коронки*, *при коронці*. Один із варіантів появи слова *корона*, що є синонімом найменувань «*COVID-19*», «*ковід-19*», «*ковід*», пов'язаний із дериваційними процесами української мови, в рамках яких воно утворюється від іменника *коронавірус* шляхом усичення.

Другий можливий шлях появи лексеми «*корона*» в українській мові обґрунтовується іншомовним впливом, який посилюється через єдність інформаційного і культурного простору в тематичному сегменті пандемії коронавірусної інфекції COVID-19. Загальний мовний контекст виявляється особливо необхідним у ситуації стертих мовних кордонів, актуальності проблеми для всіх без винятку і надзвичайної словотвірної активності всього суспільства. Оскільки найбільший вплив на українську мову має англійська, тому насамперед необхідно звернутися до англійськомовних джерел.

В англійськомовних ресурсах слово *coronavirus* часто пишеться окремо або з дефісом: «*Does weather influence Corona Virus? To contribute to the Coronavirus (COVID-19) risk assessment,*

meteoblue provides the first global study on relationship between **Corona-Virus** infections and weather conditions" (Meteoblue.com, 20.03.2020). "The **corona virus** has created extraordinary circumstances and is now also having a major impact on the business community. It goes without saying that Priva is following the developments closely and adhering to the guidelines issued by the National Institute for Public Health and Environment (RIVM) and the Dutch Government" (Priva.com, 20.03.2020).

Для порівняння, якщо звернутися до інших джерел, то, по-перше, термін «коронавірус» пишеться як *Virus Corona*: "**Virus Corona** atau severe acute respiratory syndrome coronavirus 2 (SARS-CoV-2) adalah virus yang menyerang sistem pernapasan. Penyakit karena infeksi virus ini disebut COVID-19. **Virus Corona** bisa menyebabkan gangguan ringan pada sistem pernapasan, infeksi paru-paru yang berat, hingga kematian" (Adolokter.com). З часом слово *corona* почало вживатися самостійно, прирівнюючись за значенням до *coronavirus*: "About the **corona** situation. Questions and answers about the **corona** situation" (The Norwegian Directorate of Immigration (UDI). Крім цього, зі словом *corona* утворюються складні слова, зокрема, в німецькій і англійській мовах: "**Die Corona-Pandemie und die Zahl der an Covid-19 Erkrankten schreitet auch in Deutschland voran, wie überall in Europa und der Welt**" (www.deutschland.de). "**An arms race with an ancient corona-like virus may thus have taken place in ancestral East Asian populations**" (Biorxiv.com).

Розмовному самостійному вживанню *corona* сприяє помилкова етимологізація цього слова через зв'язок із назвою бренду алкогольних напоїв *Corona*: "The most recent example of this is the coronavirus disease, which has naturally raised associations between it and **Corona Beer**. The question is what consequences, if any, this has had on **Corona Beer** sales, and what approach the company can take to protect its brand and trademarks from any potentially deleterious effects" (Lexology.com, 06.04.2020). З огляду на цю цитату і текст, у якому вона представлена, складно судити про те, чи жартує її автор, проте, враховуючи існування цитат, які викривають цю інтерпретацію, можна припустити, що він говорить абсолютно серйозно: "It's a hybrid word from the Latin **corona**, meaning crown, and the Latin **virus**, originally meaning a poisonous secretion from snakes – ie a kind of venom" (The Oldie.com.uk, 09.06.2020).

Наступною сходинкою в розвитку вживання слова *corona* стає його використання в розмовному середовищі інтернету: "Why Denmark's «**corona**

passport" is more of a promise than a plan. Details are thin, but business leaders and technology companies are increasingly eager to roll out apps to boost travel and the economy" (Technology View.com).

Самостійне вживання слова *корона* в українськомовних джерелах відноситься до 20-х чисел січня. Наприклад, ось одна з перших цитат: «Назва «коронавірус» походить від латинського слова «**корона**», оскільки форма вірусу нагадує саме її» (BBC News Україна, 21 січня 2020 року). Тобто, до моменту першої письмової фіксації *корона* (*corona*) в іншомовних ресурсах вже має високу частоту незалежного вживання, вбудовується у дериваційні процеси і бере участь в утворенні складних слів. Однак, попри це, самостійне вживання слова *корона* в українській мові пов'язане з незалежними від зовнішнього впливу внутрішньомовними процесами, які можна порівняти з паралельними процесами в інших мовах світу і які в будь-якому випадку апелюють до національної культурної бази. Стимулом для незалежного від повного слова *коронавірус* вживання лексеми *корона* послугувало існування в українській мові загальноновживаного омоніма.

Виникають перші приклади, які обігрують омонімію зі загальноновживаним словом *корона*, що може бути наслідком переосмислення значення цього слова або помилкової етимологізації першої частини слова *коронавірус* (пор. схожий процес із найменуванням бренду алкогольних напоїв *Corona*, подальше переосмислення рекламного слогана компанії *It's Corona time* (Це час корони), яка в свідомості носіїв української мови пов'язується з дорогоцінними прикрасами, символом влади монарха, в той час як спочатку латинське слово *corona* було вибрано через схожість будови вірусу з сонячною короною).

В одному з перших прикладів обігрується загальноновживаний омонім: «Як зняти «**корону**» з коронавірусу?» (Християнські зустрічі, 23.02.2020). Також *корона* стає атрибутом нової коронавірусної інфекції COVID-19, а сам вірус і реальність можуть бути «**коронований** / **коронована**»: «Не таким ми бачили сьогоднішній день, але неблаганний **коронований вірус** змінив сьогоднішнє навчання» (Офіційний сайт Івано-Франківського національного медичного університету, 23.09.2020); «**Коронована** реальність: вірусу ще є де розвернутися...» (Galychyna.if.ua, 15.07.2020).

Апелюючи до коронавірусної інфекції COVID-19, обігрується поєднання *надіти* / *начепити корону*, які переосмислюються і набувають значення «захво-

рїти коронавірусом». Для позначення зниження рівня захворюваності від коронавірусної інфекції COVID-19 використовується поєднання *корона не тисне*, наприклад: «**Корона** їм більше **не тисне**. Які країни послаблюють карантин» (Українська правда, 20.04.2020).

Аналогічне переосмислення та обігрування в тексті двох значень спостерігається у слів *коронований* і *коронація*. Наприклад, *коронований* і поєднання *коронована особа* використовуються для найменування осіб, які захворіли на коронавірус: «За добу на Тернопільщині – плюс 59 **«коронованих»** хворих» (Ternopolyany.te.ua, 29.05.2020). Крім цього, *коронований* у деяких випадках набуває темпоральних значень «відбувається в період пандемії коронавірусу»: «Важким, бентежним, переможним: яким Україна запам'ятає **«коронований»** 2020 рік» (Суспільне Медіа, 29.12.2020). Слово *коронація* також переосмислюється в контексті пандемії COVID-19: «**Коронація** лібідо. Як змінилося сексуальне життя під час пандемії» (Wonder, 11.01.2021).

Активне вживання слів, в основі яких лежить обігрування омонімів і одночасна реалізація в контексті двох значень, зумовлюється метою мовної гри – створенням комічного ефекту. Підтвердженням активного семантичного потенціалу лексеми *корона* слугує не лише її взаємодія із загальноновживаним словом, а й вбудовування її в дериваційну систему української мови.

Елемент *корона-* демонструє неймовірну продуктивність в утворенні складних слів, але пов'язується не зі словом *корона*, яке має розмовний характер вживання, а з нейтральною твірною лексемою *коронавірусний*. Так, вибірка складних слів із початком *корона...*, складена в результаті моніторингу текстів ЗМІ, містить близько 800 одиниць.

Зміна типу морфем, їхній перехід з одного типу в інший є тривалим історичним процесом, проте мовна дійсність поточного моменту свідчить про прискорення механізмів мовної системи і проходження лексемами за один рік стадій, які в звичайних умовах вимірюються не одним десятиліттям або не одним століттям. З одного боку, частині *корона-* притаманні ознаки, що властиві афіксоїду:

1) продуктивність і регулярність, які підтверджуються обсягом вибірки;

2) елемент *корона-* не існує в мові як цілісне самостійне слово, лексема *корона* має розмовний характер і виступає в значеннях «про коронавірусну інфекцію COVID-19» і «про захворювання,

спричинене коронавірусною інфекцією COVID-19», в той час як *корона...* має нейтральний характер, пов'язується за значенням із прикметником *коронавірусний*;

3) елемент *корона-* не втрачає смислових зв'язків із твірною одиницею *коронавірусний*. Наприклад, значення «відноситься до періоду пандемії і/або карантину через коронавірусну інфекцію COVID-19» у випадку з прикметником *коронавірусний* з'являється у сполученнях *коронавірусний рік*, *коронавірусний квітень*, *коронавірусний концерт*, *різдвяні коронавірусні канікули*. Також це значення притаманне афіксоїду *корона-* ... в словах *короначелендж*, *коронарік*, *короналіто*;

4) елемент *корона-* виконує функцію кореневої морфеми. Це другий семантичний центр, який має конкретне, матеріальне, а не тимчасове, просторове, причинне та інші значення. Наприклад, значення слова *коронадисидент* «про того, хто заперечує існування пандемії коронавірусної інфекції (COVID-19)», утворюється з огляду на рівнозначні для семантики слова частини *корона-*... і *-дисидент-*, де *корона...* означає «пов'язаний із пандемією коронавірусної інфекції (COVID-19)», а лексема *дисидент* тлумачиться як «той, хто не згоден з панівною ідеологією в країні, суспільстві; інакомислячий». Цей приклад показує, що компонент *корона-* має не додаткове значення, яке «нанизується» на семантику кореня *дисидент-*, а виступає формуючим ядерним значенням слова *коронадисидент* другим компонентом;

5) елемент *корона-* відіграє в слові лише словотвірну, а не словозмінну роль;

6) елемент *корона-* зустрічається тільки в складі складних іменників і прикметників. У наявній вибірці немає жодного дієслова, дієприслівника, дієприкметника і прислівника, а складні прикметники з *корона-* становлять лише близько 2,5%. Наприклад, до поодиноких випадків відносяться лексеми: *короназалежний*, *корона-інфікований*, *корона-підозрілий*, *коронапозитивний*, *корона-фейковий*.

З іншого боку, частина *корона...* щодо другої частини іменника виступає визначальним компонентом. За рідкісним винятком в узусі одночасно можуть співіснувати обидва варіанти: словосполучення з повним прикметником *коронавірусний* + іменник і *корона-* + іменник. Наприклад: *коронавірусний хворий* і *коронахворий*, *коронавірусні новини* і *коронановини*, *коронавірусний симптом* і *корона-симптом*, *коронавірусний апокаліпсис* і *коронаапокаліпсис* (*корона-апокаліпсис*), *коронавірусна атака* і *коронаатака* (*корона-атака*),

коронавірусне божевілля і коронабожжевілля, коронавірусна дурість і коронадурість, коронавірусна лікарня і короналікарня (корона-лікарня), коронавірусна дискотека і корона-дискотека, коронавірусне дисидентство і корона-дисидентство, коронавірусний дисидент і коронадисидент (корона-дисидент), коронавірусна жадібність і коронажадібність. Як видно з прикладів, *корона-* в разі злитого і дефісного написання виступає еквівалентом прикметника *коронавірусний*, від якого слово було утворено шляхом скорочення, і зближується за функцією з прикметником, який перебуває у препозитивному положенні.

З огляду на загальні тенденції глобалізації слов'янських мов і тяжіння сучасного словотворення до продукування складних слів типу *бізнес-план*, *інтернет-служба*, *відеопірати* [3, с. 577], можна зробити висновок про віднесення форманта *корона-* до аналітичних прикметників, слова з якими О. О. Реформатський вперше назвав «уявними складними словами» (1967 рік) [7, с. 292] і зарахував до них складноскорочені слова типу *кіно-актор*, *фотолабораторія*, *стоп-сигнал*, *агітпункт*, *ікс-промені*, *альфа-промені*, *профбілет*, а М. В. Панов [5] теоретично обґрунтував їх виділення в окремий граматичний клас.

До властивих для компонента *корона-* основних характеристик аналітичного прикметника, виділених на основі ознак, описаних у працях М. В. Панова [5], Л. П. Крисіна [1; 2; 3], Є. В. Маринової [4] відносяться: 1) продуктивність; 2) незмінний характер; 3) позначення непроцесуальної ознаки; 4) виконання атрибутивної функції; 5) препозитивне положення щодо основного слова. М. В. Панов головною особливістю аналітичних прикметників називає вільну сполучуваність, тобто сполучуваність із необмеженою кількістю одиниць [5, с. 162], що також залишається одним із ключових критеріїв у визначенні афіксоїдів, тому продуктивність і регулярність є характеристикою в обох випадках, але не диференційною ознакою.

Надмірність системи мови коронавірусної епохи у випадку з елементом *корона-* експлікує еквівалентність найменувань з аналітичним компонентом із традиційним для української мови засобом вираження атрибутивних відносин за допомогою змінюваного прикметника *коронавірусний* та іменника. Крім цього, у прикладах із частиною *корона-* нівелюється різниця злитого і дефісного написання. Так, попри властиві компоненту *корона-* характеристики афіксоїда та аналітичного прикметника, вважаємо, що ключовим аргументом на користь аналітичної, а не афіксо-

їдної природи елемента *корона-* є експліковане у мові проміжне положення лексичних одиниць з цим елементом між складними словами, в яких частина *корона-* заміщає прикметник *коронавірусний* і успадковує весь комплекс його значень зі словосполученнями з повним прикметником *коронавірусний*.

Наявна вибірка складних слів із початком *корона-* підтверджує неймовірно високу продуктивність цього елемента, його залученість до всіх сфер людської діяльності у взаємодії зі зміненням внаслідок пандемії коронавірусної інфекції COVID-19 світом. Подальше осмислення матеріалу представляється у вигляді тематичних груп фрагментів словника коронавірусної епохи, що відображають різні сторони нової реальності.

У результаті появи епідемії формується численна група найменувань коронавірусної інфекції COVID-19 із загальним значенням «коронавірусна інфекція COVID-19», у якій присутні компоненти, пов'язані з семантикою зараження: *коронаінфекція*, *короназараза*, лексичні одиниці, які шикуються в образні ряди, зокрема, неперсоніфікованої ворожої сили: *короназло*, *короназагроза*, абсолютного зла: *корона-диявол*, різних фантастичних, казкових істот величезних розмірів і/або незвичайної будови: *коронаящур*, *короначудовище*, *корона-чудовище*, *коронаштейн* (*корона-... + Франкенштейн*), *коронамонстр*, *короназавр* (*корона-... + динозавр*).

Коронавірусна інфекція COVID-19 осмислюється як активний ворог, з яким людство перебуває у відносинах війни. Із вибірки з компонентом *корона-* до лексики мілітаристичної тематики відносяться такі: *корона-атака*, *корона-удар*, *корона-боротьба*, *корона-війна*, *коронафронт*, *гаряча коронаточка*, *корона-жертви*, *коронаперемога*, *корона-переможець*, *коронахроніка*. Оформлюється група лексики, яка відображає статистичні дані щодо поширення коронавірусної інфекції, приросту нових виявлених випадків, осіб, які видужали, осіб, які померли: *корона-щоденник*, *коронакарта*, *коронаіндекс*, *коронастатистика*, *корона-цифри*, *корона-арифметика*, *корона-дані*, *коронасписок*.

Особлива актуальність властива лексиці, спрямованій на осмислення пандемії коронавірусної інфекції COVID-19. Вона об'єднана значенням «пандемія коронавірусної інфекції COVID-19». У цьому тематичному блоці задіюються такі образи: 1) природних явищ, які мають нищівну дію: *коронаайсберг*, *коронаморе*, *коронаураган*, *коронашторм*, *коронастихія*, *коронацунами*;

2) ізоляції: *корона-блокада, корона-блокування*; 3) перерви: *корона-антракт, корона-брейк, коронапауза*; 4) тривалого твору: *корона-серіал, коронаепопея*; 5) біди, лиха, від якого немає порятунку: *коронанапасть, короначума*; 6) кінця світу: *коронаармагедон, коронаапокаліпсис, корона-лихо, коронакатастрофа, коронанапасть*; 7) простору: *корона-глобалізація, коронамір, коронацарство, коронацентричний світ*; 8) періоди: *корона-час, корона-епоха, коронатайм*; 9) дійсності: *коронареальність, коронаекзист, коронажиття*.

Для групи найменувань коронавірусної інфекції COVID-19 і пандемії COVID-19 здебільшого властиве залучення безлічі метафоричних образів для опису одного денотата. Подібне творче переосмислення дійсності пов'язується з функцією метафори як механізму пізнання, особливо актуальної в осмисленні нової дійсності. Також, окрім словотворчості, в коронавірусну епоху розвиваються форми мовного самовираження на тему пандемії. Для позначення цієї діяльності використовуються найменування «*коронатворчість*» і «*коронакультура*», а різні способи їх реалізації представлені такими лексемами: «*корона-пісня*», «*корона-п'єса*», «*коронаанекдот*», «*коронаміюзікл*», «*корона-реп*», «*коронавіри*», «*коронатрек*», «*коронашансон*», «*коронаекспозиція*», «*коронаграфіті*», «*корона-драма*», «*корона-пантоміма*», «*корона-фільм*». Як і у випадку з метафорою, словотворчість у контексті пандемії коронавірусної інфекції слугує інструментом для пізнання і способом позбавлення від зайвої емоційної напруги. Також із механізмом сублімації пов'язується *коронагумор*, який сформувався під час пандемії і активно розвивається.

Пандемія, яка охопила світ, стає безпрецедентною подією як мінімум через миттєву синхронну реакцію розвинених країн на поширення коронавірусної інфекції COVID-19. В обставинах, що склалися, формуються нові ієрархічні структури, в яких представлені такі учасники, інструменти, способи здійснення виконавчої і розпорядчої влади: 1) вищий орган: *коронакабінет*; 2) постанови вищого органу: *короназаборона, коронаміри, коронаобмеження, коронапослаблення, короназакон, коронаінструкція*; 3) представники контролю: *корона-комісія, корона-полісмен, коронашериф, коронаінспектор*; 4) неофіційний помічник: *корона-стукач*; 5) стягнення за порушення: *коронаштраф*.

Крім сторони влади, в мові позначається активно протидіюча опозиція, а саме ті, які зазнають невдач в опорі: *корона-бунтар, коронаповстанець*, які намагаються висловити свою

незгоду за допомогою *коронабунту, коронамтингу, корона-демонстрації*. З'являються слова із загальним значенням «обмежувальні заходи через пандемію COVID-19», об'єднані семантикою надмірності: *коронаперегиб*.

Найменування сукупності засобів і методів боротьби з пандемією коронавірусної інфекції COVID-19 у мові їхніх супротивників апелюють до різних крайніх політичних режимів, заснованих на насильстві політики: *коронатерор, коронатоталітаризм, коронадиктатура, коронафашизм*. Однією з характерних форм контролю тоталітаризму, диктатури, фашизму, терору є негласні заходи спостереження, яке в умовах коронавірусного контексту набуває форми *коронаслідкування*. У цьому ж векторі позначається вершина ієрархії – *корона-диктатор*. Також за допомогою лексики експлікуються смисли «конспірологічна теорія», «надумана природа пандемії»: *короназмова, корона-афера, коронаспектакль, коронашоу*.

З'являється терміноподібна одиниця *коронаправо*, вербалізується потреба в регулюванні відносин у зв'язку з новими нормативними актами, встановленими внаслідок пандемії COVID-19 і комплексу обмежувальних заходів. Ця лексема стає продуктом не засобу мас-медіа, соціальних мереж, а спеціалізованого середовища, зокрема, цитата з галузевого джерела: «*В Україні створили телеграм-канал «Коронаправо», в якому публікують правові статті про коронавірус. На каналі також розміщується судова практика, яка стосується притягнення до відповідальності за порушення карантинних правил*» (Поради юриста, 04.17.2020). У судовій практиці випадки судового розгляду, які виникають внаслідок недотримання введених обмежувальних заходів, оскарження правомірності обмежувальних заходів, отримали неофіційне позначення *коронасправа*, а вимога з цього предмету особи, чії права були порушені, – *коронапозов*.

Введення заходів, спрямованих на боротьбу з пандемією коронавірусної інфекції (закриття кордонів, обмеження перевезень, транспортного сполучення, припинення торгівлі) суттєво вплинуло на макро- і мікроекономіки. Вплив пандемії на економічну сферу має свої *коронаплюси* і *коронамінуси* і знаходить відображення в нових лексемах, які називають: 1) саму сферу діяльності: *коронаекономіка*; 2) систему вивчення економічних явищ: *коронаекономічний аналіз*; 3) стан економічної системи: *коронакриза, коронамічна криза, коронарецесія, коронацесії*; 4) грошові кошти, спрямовані на вирішення тих чи інших

проблем або завдань, що виникли через пандемію: *корона-бюджет, коронагроші, коронафонд, корона-фонд, корона-пакет*: «Нідерланди планують створити **«коронафонд»** для країн, які найбільше постраждали від COVID-19. Голландська влада називає це «подарунком» для країн Південної Європи» (Mind.ua, 02.04.2020); 5) грошові втрати: *короназбитки, корона-витрати*; 6) фінансові операції: *корона-позика, корона-облігації*; 7) ринкову діяльність, інструменти: *коронамаркетинг, коронаторгівля, корона-шопінг, корона-знижки, корона-розпродаж*.

На тлі пандемії розвиваються нові форми злочинної діяльності, такі як *корона-шахрайство, корона-шулерство, корона-кримінал, корона-обман*, вербалізуються особи, які здійснюють протиправні дії: *корона-злочин, коронакіберзлочин, фінансовий коронамахінатор*, називаються способи розкрадання грошових коштів (*корона-фішинговий виверт*). Нові лексеми з'являються і у страхуванні (*коронаполіс*: «Аналогічні поліси є у компаній «Тінкофф Страхування» і СК «Згода». Обидві компанії на питання про динаміку попиту на цю послугу не відповіли. Повідомили, що свій **«коронаполіс»** запустили нещодавно «і про статистику говорити зарано» (Polyanafest-Manager, 29.12.2020).

Нові умови життя, які стали наслідком пандемії COVID-19, відбилися як на соціальному, культурному, економічному рівнях, так і на кожному індивідумі. В умовах пандемії створюється низка смислових опозицій, які характеризують розшарування суспільства на підставі протиставлень: 1) свої vs чужі: *коронашовінізм, корона-джихад, корона-націоналізм*; 2) хворі vs здорові: *корона-шеймінг* (шеймінг від англ. *to shame* «соромити, ганьбити»), *коронасором, коронаганьба, коронацькування, коронахейтинг* (хейтинг від англ. *to hate* «ненавидіти»); 3) той, хто заперечує існування пандемії, не дотримується заходів боротьби з пандемією vs той, хто визнає існування пандемії, украй нею стурбований: *коронаідіот, корона-атеїст, коронаігіліст, корона-скептик, коронагностік, коронапофігіст, коронадисидент, корона-дисидент, коронафренік vs коронавіруючий, корона-активіст, корона-аларміст, коронаентузіаст, коронапанікер, короназалежний*; 4) той, хто заперечує позитивний результат пандемії vs той, хто вірить у позитивний результат пандемії: *коронапесиміст, коронафаталіст vs коронаоптиміст*.

Також формується група на підставі позиції і поведінки того, хто заперечує існування пандемії і того, хто визнає існування пандемії: *корона-*

дисидентство, корона-скепсис, коронапофігізм vs коронавіра, коронапаніка, корона-паранойя, коронафобія, коронаістерика, коронапсихоз, коронаістерія, корона-божевілля, коронашизофренія, корона-ідіотизм, короназалежність («про надмірне придбання товарів першої необхідності»).

Висновки і пропозиції. Проведений аналіз «коронавірусних» неологізмів дозволяє зробити низку висновків. Нові умови життя, які стали наслідком пандемії COVID-19, відбилися як на соціальному, культурному, економічному рівнях, так і на кожному індивідумі. Залученість усіх членів суспільства до актуальних подій стала причиною збільшення кількості авторів лексичних інновацій з різних соціальних груп. Результатом колективного стресу стає неймовірна індивідуально-авторська словотворчість, джерелом якої є не лише і не тільки ЗМІ, а здебільшого середовище інтернету, а саме блоги та соціальні мережі, звідки лексика згодом потрапляє в широкі джерела.

Різні мови світу незалежно одна від одної паралельно і одночасно продукують аналогічні ключові поняття мови коронавірусної епохи, орієнтуючись на власний культурний фон, лексичну базу. Так, одне з центральних понять пандемії *«коронавірус»* (coronavirus) виробляє в різних мовах дериват-омонім слова загальноновживаної мови *«корона»* (corona), стійкі вирази з яким переосмислюються в новому контексті.

Ключові лексичні нововведення коронавірусної епохи, в число яких входять слова *коронавірус, корона, коронавірусний*, незважаючи на нетривалий час функціонування в системі спільної мови, за короткий термін закріплюються в її структурі, стають її надбанням, що проявляється в характері їх функціонування: частоті, багатозначності, наявності переносних значень, словотворчої активності, формування стійких поєднань, широкої сполучуваності. Одночасно вони є основою для безлічі стихійних одиниць одноразового вжитку.

Грамматичний статус елемента *корона-* в складі складних слів здається неоднозначним. З одного боку, компонент *корона-* повністю відповідає критеріям афіксоїда завдяки регулярності і продуктивності, відсутності вживань як самостійного слова, виконання функції кореневої морфеми, вираження словотвірного, а не граматичного значення, функціонування тільки в складі іменників і прикметників. З іншого боку, у 97,5% випадків складні слова з першою частиною *корона-* представлені іменниками, в яких компонент *корона-* позначає непроцесуальну ознаку і виконує атрибутивну функцію щодо іменника, який знаходиться

у постпозиції, має незмінний характер, повністю переймає значення полісемантичного твірного прикметника *коронавірусний*.

Також надлишкова система мови коронавірусної епохи містить численні дублети складних слів із початком *корона-* і словосполучень із *коронавірусний* з аналогічним іменником, що демонструє абсолютну рівність складних іменників з елементом *корона-*, написаних разом чи через дефіс, і конструкцій *коронавірусний* + іменник. Можна зробити висновок, що компонент *корона-*, утворений шляхом усічення прикметника *коронавірусний*, у складі складних іменників є, радше, аналітичним прикметником, ніж афіксоїдом.

Різносторонній аналіз складних слів із початком *корона-* показав вплив пандемії 2020 року, заходів, спрямованих на боротьбу з коронавірусною інфекцією COVID-19, на різні сфери людської діяльності (медицину, економіку, будівництво, культуру, побут) і на кожного індивідуума. Загальносвітовий характер проблеми, залученість усіх членів суспільства в нові умови життя, колективний і персональний стрес призводять до використання мови як засобу зняття емоційної напруги, частого звернення до мовної гри, потреби у створенні комічного ефекту. Також створюється велика кількість подібних номінацій, у яких метафора виконує евристичну функцію.

Список літератури:

1. Крысин Л. П. К соотношению системы языка, его нормы и узуса // Коммуникативные исследования. 2017. № 2(12). С. 20–31.
2. Крысин Л. П. Новые аналитические прилагательные и явления hiatusа // Жизнь языка. М., 2001. С. 189–196.
3. Крысин Л. П. О некоторых новых типах слов в русском языке: слова-«кентавры» // Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского. Нижний Новгород, 2010. № 4(2). С. 575–579.
4. Маринова Е. В. Вопрос об аналитических прилагательных в отечественной и зарубежной лингвистике // Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского. Нижний Новгород, 2010. № 4(2). С. 628–630.
5. Панов М. В. Позиционная морфология. М., 1999. С. 152–162.
6. Рацибурская Л. В., Тимофеева А. А. Современные тенденции в словообразовании русского и чешского языков // Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского. 2011. № 6(2). С. 574–578.
7. Реформатский А. А. Введение в языковедение : учебник. 5-е издание, исправленное. Москва : Аспект Пресс, 2004. 536 с.

Kosovych O. V. “CROWN WORD CREATION” OF THE LANGUAGE IN THE CONDITIONS OF THE 2020 PANDEMIC

The pandemic of coronavirus infection COVID-19 and the introduction of restrictive measures have transformed public life in all its manifestations and gave impetus to language productivity, as well as the accelerated course of language processes. The new living conditions that resulted from the COVID-19 pandemic affected the social, cultural, economic and individual levels. The involvement of all members of society in current events has led to an increase in the number of authors of lexical innovations from different social groups.

The result of collective stress is an incredible individual-author word formation, the source of which is not only and not so much the media, but mainly the Internet environment, namely blogs and social networks, where vocabulary later falls into broad sources. Different languages of the world independently of each other in parallel and simultaneously produce similar key concepts of the language of the coronavirus era, focusing on their own cultural background, lexical base. Thus, one of the central concepts of the coronavirus pandemic (coronavirus) produces in different languages a homonymous derivative of the commonly used language crown (corona), stable expressions with which are reinterpreted in a new context.

The article attempts to analyze the lexemes coronavirus, crown, complex words with the beginning of the crown – in terms of semantics, word-forming productivity, activity in the structure of the Ukrainian language, origin. Key lexical innovations of the coronavirus era, such as coronavirus appear in the language of common use in 2020 and in a short time become part of the common language, as evidenced by their ambiguity, development of figurative meanings, broad compatibility, stable combinations, frequency of use. The available list of words with the beginning of the corona- (about 800 units) shows the incredible performance of this element, its absolute equivalence to the multi-valued lexeme coronavirus. A comprehensive analysis of complex words with the beginning of the crown – showed the involvement of this vocabulary in various areas of human activity (medicine, economics, construction, culture, life, etc.).

Key words: neology, neologism, language of coronavirus epoch, semantics, word formation, affixoid.